

bomen nieuws

4

juli/augustus 1988

Een uitgave van de
bomenstichting

Een mooi landelijk plaatje. Toch is het voor de boom beter, als het vee niet bij de stam kan komen en daarbij de schors en de wortels beschadigt. Zie ook het artikel 'Omgaan met bomen' op bladzijde 41

Husqvarna 244 RX

De Husqvarna 244 RX is technisch zijn tijd vooruit! Het starten, het bedieningsgemak en de betrouwbaarheid laten niets te wensen over. De stuurboom en het draagstel zijn naar wens verstelbaar voor de meest comfortabele werkhouding. Het uitstekende trillingdempingssysteem en een effectieve geluiddemper maken de Husqvarna 244 RX tot een perfecte, professionele bos- en taludmaaier.

* Geldig t/m 31 december 1988
Meer weten? Stuur onderstaande bon in voor meer informatie

Gaarne ontvang ik van u meer informatie over de Husqvarna bos- en taludmaaiers. (In ongefrankeerde envelop verzenden naar: Husqvarna Bos & Tuin, Antwoordnr. 12, 1110 VB Diemen). BN 7/8

Naam:
Adres:
Postcode/plaats:

WERKEN IN HET BUITENLAND

Zoekt u voor langere of kortere tijd een baan in het buitenland? Dan is dit het boek dat u zoekt, boordevol informatie over werken in de metaal- en olie-industrie, als chauffeur, leraar, au-pair, reisleider, in de horeca, als tuinman of fruitplukker in Frankrijk en de USA, maar ook als fotomodel of mannequin. Werken op boerderij, kibboets of op cruise-schepen. Het boek bevat tevens een sollicitatieformulier.

Als u in het buitenland wilt gaan werken moet u dit boek hebben. Het verschaft informatie over klimaat, woon- en leefomstandigheden, werktijden, etc. Bovendien vindt u in dit boek de adressen van ongeveer 1000 ondernemers en arbeidsbemiddelingsbureaus.

Bestel dit informatieve boek nog vandaag!

Gratis brochure

Boek: "Arbeit im

Ausland, Prijs: f 59,—

EUROPA BOKFÖRLAG AB

Postbus 2014, S133 02 Tyresö, Zweden

P.S.: Wij bemiddelen niet in werk!

Geheel tot uw dienst.

BANK MEES & HOPE NV

Aan de donateurs van de
Bomenstichting

(88295)

onderwerp: donateursdag
datum : juli 1988

Haarlemmerhout

Zaterdag 17 september organiseert de Bomenstichting haar najaarsexcursie, die dit keer in het teken zal staan van de "stadsbossen". We zijn te gast bij de Gemeente Haarlem.

In nabijheid van steden werden en worden grote recreatiegebieden aangelegd. Ze bieden de bewoners de mogelijkheid zich dicht bij huis in de natuur te ontspannen. Bekende voorbeelden van recente aanleg-datum zijn het Kralingse Bos bij Rotterdam en het Amsterdamse Bos.

Maar dergelijke recreatiegebieden bestaan al langer. Eeuwen geleden verkoos men al op mooie dagen het verblijf in "Den Hout", zoals deze bosgebieden werden genoemd, boven een verblijf in de stad. Oude stadsbossen zijn bijvoorbeeld de Leidsche Hout, de Haarlemmerhout en het Haagsche Bosch.

Op de donateursdag bezoeken we de Haarlemmerhout. Een stadsbos met een rijke geschiedenis, beschreven door vele schrijvers zoals Nicolaas Beets, Godfried Bomans en Harry Mulisch en uitgebeeld door onder andere Cornelis Troost, Jac. van Looy en Anton Pieck.

Historie

In 1984 vierde de Gemeente Haarlem het vierhonderd-jarig bestaan van de Hout. Ze herdacht hiermee dat in 1584 de eerste herplant plaatsvond, nadat door het spaanse leger tijdens het beleg van de stad van 1572 tot 1573 alle bomen waren gekapt.

Voor 1572 had de Hout deel uitgemaakt van grote bosgebieden, die zich achter de duinen van Den Haag tot voorbij Haarlem uitstrekten en volgens geologen tussen 3^e en 6^e eeuw zijn ontstaan. Vooral in de 12^e en 13^e eeuw zijn hiervan grote delen gekapt; de Haarlemmerhout was van een restant.

Vanaf de herplant heeft de Hout allerlei indelingen gehad. Telkens als er een nieuwe opvatting ten opzichte van de natuur gangbaar werd, veranderde de stijl. De Haarlemmerhout heeft daardoor alle kenmerken van laat renaissance, barok, landschaps stijl tot de rationele tuinstijl van heden gehad.

Heden

Rond 1900 verkeerde de Haarlemmerhout in een zwaar verwaarloosde toestand. Vanaf begin 1800 was noodzakelijke verjonging en dunning nagelaten. Een totale reorganisatie was nodig, maar werd waarschijnlijk door de economische situatie van de jaren voor de tweede wereld oorlog niet of nauwelijks uitgevoerd. Pas vanaf omstreeks 1960 is men weer volop begonnen het bos ingrijpend te verjongen volgens de toen gangbare bosbouwkundige opvattingen; verjonging door kaalkap van grote oppervlakten en herinplant. Later zag men hier van af, omdat dit bij de bevolking op grote weerstand sluitte. Het beheer is er thans op gericht de functie van openbaar wandelgebied in een "natuurlijke" omgeving te handhaven en de drukke verkeersaders, die de Hout doorkruisen, aan het gezicht te onttrekken.

Het excursieprogramma is als volgt:

- 10.00 - 10.30 Ontvangst in de Pauwzaal van Cafe-Restaurant Dreefzicht, Fonteinlaan 1, 2012 JG Haarlem (023-324332/316300).
- 10.30 Welkom door ir. Marjan ten Cate-van Elsland, namens het bestuur van de Bomenstichting en de heer ir.J.L. Guldemond, hoofd van de gemeentelijke dienst voor de Hout, de Plantsoenen en de Begraafplaatsen van Haarlem, gevolgd door een tweetal lezingen getiteld:
Cultuurhistorische Aspecten van de Haarlemmerhout door de heer N.A. Brink, hoofd afd. voorbereiding van de Dienst;
Hedendaagse beheersaspecten van de Haarlemmerhout door de heer D. Vonk, plannenadviseur bij de Dienst.
- 12.15 Aperitief en lunch (koffietafel)
- 13.30 Aanvang rondwandeling door de Haarlemmerhout onder leiding van de inleiders van de ochtend en de heer Guldemond.
- 15.15 ± Afsluiting bij Restaurant Dreefzicht waar op eigen gelegenheid nog iets kan worden gedronken.

Cafe-Restaurant Dreefzicht is per auto eenvoudig te bereiken; er is voldoende parkeergelegenheid.
Wanneer u per openbaar vervoer komt, dan is het van N.S. station Haarlem per bus ongeveer tien minuten rijden naar de Fonteinlaan. De vertrektijden van de bussen zijn: nr. 140 - 9.56 uur;
nr. 93 - 10.01 uur;
nr. 174 - 10.09 uur.

De kosten voor deelname bedragen f 22,50 p.p (inclusief lunch en aperitief).

Onderstaande strook voor 1 september a.s. zenden aan het secretariaat van de Bomenstichting
Donkerstraat 17
3511 KB Utrecht.
(030-33 13 28)

Ondergetekende neemt deel aan de excursie van de Bomenstichting op zaterdag 17 september 1988 te Haarlem en ontvangt een acceptgiro om de hieraan verbonden kosten te voldoen. De strook van de acceptgiro is tevens het betalingsbewijs.

Naam:.....Totaal aantal personen:.....

Adres:.....

Postcode:..... Woonplaats:.....

Handtekening:.....

De lucht boven Europa is één groot chemisch reactorvat

Deze uitspraak is van ir. W.M.J. den Boer, consultant Bos- en Landschapsbouw bij Staatsbosbeheer. Naar aanleiding van het gesprek, dat ik onlangs met hem had over luchtverontreiniging en zure regen, en van het documentatiemateriaal, dat hij mij meegaf, volgen hier enige notities over dit grote, voor de leefbaarheid van de aarde zo belangrijke probleem, toegespitst op de situatie van ons bomenbestand.

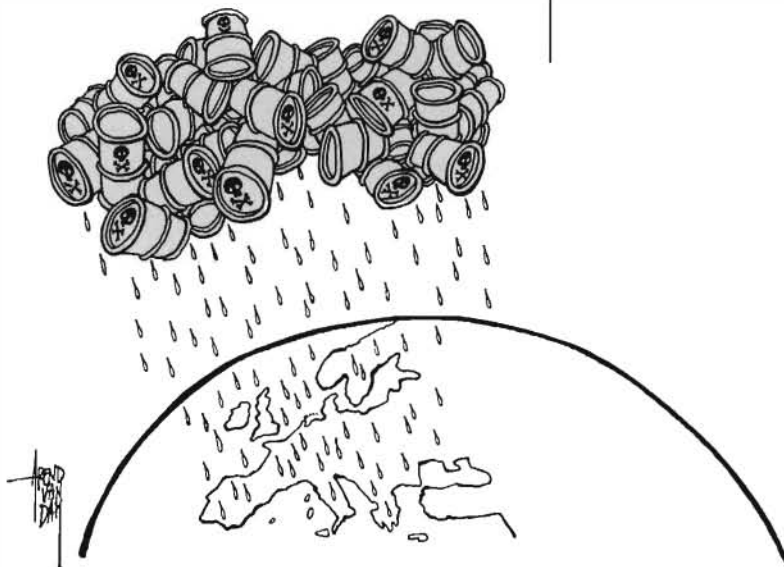
Feiten

Wij beginnen met de gegevens, die wij als min of meer vaststaand mogen aannemen:

- De natuur blijkt gevoeliger voor verzuring te zijn, dan men tot dusver heeft aangenomen. Vooral de invloed van stikstof-verbindingen (ammoniak en stikstofoxiden) is in het verleden onderschat. Dit blijkt uit resultaten van het Additioneel Programma Verzuringsonderzoek.
- De vuile lucht, die neerslaat in de vorm van zure regen, maar die ook droog op de bodem terecht komt, is voor 20% afkomstig van onze landbouw, voor 9% van het verkeer en voor 12% van onze industrie. De rest waait over uit Duitsland (22%), België (12%), Groot Brittannië (11%), Frankrijk (9%) en enkele verder afgelegen landen. Daar staat tegenover, dat Nederland ook veel vuile lucht 'uitvoert' (bijvoorbeeld 62% van onze ammoniak-uitstoot).
- De bestrijding van vervuiling door ammoniak (afkomstig van de in onze landbouw gebruikte mest) is vooral een nationaal vraagstuk en kan al resultaat hebben bij een nationale aanpak.

De strijd tegen zwaveldioxyde, stikstofoxiden en ozon vraagt echter ook een internationale aanpak, wil deze werkelijk tot resultaten leiden.

- Ammoniak, zwaveldioxyden en stikstofoxiden reageren in de lucht met water, waardoor zuren ontstaan. Verder is bekend, dat beide eerstge-

noemde gassen in dit proces stimulerend op elkaar werken en dat zij samen in hoge concentraties in water oplossen en daarin reageren tot ammoniumsulfaat, een zeer krachtige zuurvormer.

- Uit landelijk onderzoek is gebleken, dat slechts 40% van onze bomen nog als voldoende vitaal mag worden beschouwd. 25% van onze bomen vertoont reeds duidelijke aantastingsverschijnselen zoals bladverkleuring en een minder volle kroon. Geringere vitaliteit betekent tevens: grotere gevoeligheid voor aantasting door schimmels, insecten en ziekten.

• Luchtverontreiniging is niet uitsluitend een probleem van onze tijd. De 'smog' rond Londen en de vuile lucht boven het Roergebied bestonden al tientallen jaren geleden. In 1985 verscheen in Duitsland een boekwerk onder de titel: 'Waldsterben im 19. Jahrhundert'. Hieruit blijkt, dat ook toen reeds sprake was van schade aan de natuur door rook- en gasuitstoot. In dit boek las ik, dat in 1872 in Engeland het woord 'zure regen' voor het eerst werd gebruikt. Maar reeds in de 17e eeuw kende men in Engeland dit verschijnsel. Toen was het echter steeds van plaatselijke aard. Dat thans grote delen van de wereld eronder lijden, komt voor een deel door de veel grotere mate van vervuiling als gevolg van de drastische uitbreiding van landbouw, verkeer en industrie, maar is ook het gevolg van de veel hogere schoorstenen, waardoor de luchtverontreiniging zich over veel grotere gebieden kan verspreiden (bijvoorbeeld verzuring van de Zweedse meren door vuile lucht uit het Roergebied).

- Kleine hoeveelheden vuil kunnen door de bodem worden geneutraliseerd. Hierbij kan worden opgemerkt, dat (vooral kalkhoudende) kleigrond beter neutraliserend werkt dan zandgrond. Doch

In dit nummer...

De lucht boven Europa is één groot reactorvat	39
Donateursdag temidden van pioniers	40
Omgaan met bomen	41
Bomen en Boomverzorging	43
Waardevolle oude bomen (25)	47
Iepeziekte-bestrijding	47
Rode beuk met Tonderzwam	48
Schovenhorst 140 jaar	48
Boekbesprekingen	50
Agenda	51
Vragen	51

Volgende Bomennieuws

Themanummer Boomverzorging

verschijnt september a.s.

tegen de hoeveelheid vuil, die thans op de grond terecht komt, is geen bodem opgewassen. Hierbij treedt niet alleen aantasting van wortels op, maar ook ernstige bladbeschadiging. Met name ammoniak heeft de eigenschap kalium en magnesium uit te spoelen stoten, stoffen die nodig zijn voor de vorming van de onontbeerlijke chlorofyl (blad-groen).

- Niet alle boomsoorten reageren op gelijke wijze op vuile lucht. Zo is vastgesteld, dat Oostenrijkse den, Corsikaanse den, douglas, eik en beuk de vervuiling slechter verdragen dan het gemiddelde. Daarentegen zijn Amerikaanse eik, weymouth en plataan er wat beter tegen bestand, ook al worden ook zij op den duur aangetast. De invloed van luchtvervuiling op bomen kan tegenwoordig worden geconstateerd door het verrichten van metingen van de stofwisselingsnelheid in baderen.

- Het eveneens schadelijke ozon in de atmosfeer ontstaat niet door uitstoot maar door reacties van stikstofoxyden met bepaalde vluchtige organische stoffen.

Invloed op bomen

Tot zover dus een aantal vaststaande feiten. Maar zodra men de vraag stelt, welke nu precies de invloed is, die bepaalde giftige stoffen op bomen hebben, dan moet men het antwoord vaak schuldig blijven, of er zijn een aantal verschillende meningen. In ieder geval blijkt dan al gauw, dat veel op dat gebied nog moet worden onderzocht. Duidelijke verbanden tussen bepaalde gifstoffen en bepaalde verschijnselen bij bomen zijn vaak nog niet voldoende bewezen. Ook staat niet vast, in hoeverre schadelijke stoffen via de huidmondjes van het blad binnendringen, en in hoeverre dit geschiedt via de wortels. Ongetwijfeld spelen beide een rol.

Verzuring van de bodem kan theoretisch wel worden bestreden door het opbrengen van kalk. Dit kost de samenleving veel geld, en het nut is twijfelachtig, omdat het slechts een kwestie is van symptoombestrijding.

Kwaad bij de bron aanpakken

Doelmatiger is het uiteraard, wanneer men het kwaad bij de bron (landbouw, verkeer, industrie) aanpakt. Ook dit kost veel geld, doch de resultaten zijn van blijvende aard.

Het onderzoek naar de vervuiling door ammoniak is in ons land in volle gang. Men denkt hierbij aan maatregelen als afdekken van meststapels, inkrimpen van de veestapel en andere samenstelling van veevoer. In het verkeer hebben de loodvrije benzine en de katalysator hun intrede gedaan. De industrie en electriciteitsproducenten zullen niet alleen in de zuivering van afvalwater, maar ook van de gassen-uitstoot grote bedragen moeten investeren.

Alle toegepaste bestrijdingsmethoden zullen echter pas een optimaal rendement hebben, wanneer het wetenschappelijk onderzoek tot duidelijke resultaten zal zijn gekomen.

Belangrijke beslissingen om de uitstoot door de voornaamste bronnen te reduceren zijn al genomen. In het jaar 2000 zullen de voornaamste veroorzakers op grond van het verzuringsbeleid van de regering aanmerkelijk minder mogen uitstoten. Toch zullen deze reducties naar alle waarschijnlijkheid onvoldoende zijn om ernstige effecten op bossen, natuurterreinen en cultuurgrond te kunnen voorkomen. Beheerders staan voor de opgave deze effecten zo goed mogelijk te beperken.

Aanbeveling

Ondanks het sombere beeld, dat hierboven is geschetst lijkt het zinvol, ons af te vragen, wat wij zelf kunnen doen om enige verbetering tot stand te brengen. Het is namelijk niet juist, de verantwoordelijkheid van de vervuiling uitsluitend bij de overheid te leggen en dus daarvandaan maatregelen te verwachten. Iedere burger moet zich afvragen, wat hij zelf kan doen. Inleveren van oud papier, glas, chemikalien, komposteren van huisafval, minder autorijden enz. Verbeter de wereld, begin bij jezelf is een oud gezegde, dat nog niets van zijn waarde heeft verloren.

J.J.C.

Donateursdag temidden van pioniers

Op zaterdag 7 mei vond de voorjaarsdonateursdag plaats. Het thema van de dag was de pioniersvegetatie in de nieuwe provincie Flevoland. 's Ochtends kwamen bijna 100 donateurs bijeen in de stadshoofding Almere.

Na een inleidend woordje van Marjan ten Cate, secretaris van het bestuur, kregen de aanwezigen de première te zien van de nieuwe - promotie - geluidsdiaserie van de Bomenstichting, die tot stand kwam dankzij het winnen van de Conservation Award.

Vervolgens kwam de heer Ton van Wijlen, hoofd Groenvoorzieningen Almere, aan het woord, die met ondersteuning van fraaie dia's een boeiend verhaal hield over de ontwikkeling van planten en dieren in de Flevopolders. Na drooglegging worden de maagdelijke kleigronden binnen korte tijd in beslag genomen door allerlei planten, struiken en bomen. Daarnaast helpt de mens uiteraard een handje door bossen aan te leggen en te exploiteren. Zodra het groen verschijnt trekt dit allerlei dierenleven aan. Ton van Wijlen liet aan de hand van de dia's zien hoe in enkele jaren een bepaalde vegetatie tot volle bloei komt, om dan vervolgens letterlijk in elkaar te zakken en daarmee plaats te maken voor een volgend vegetatietype in de successiereeks. Uit zijn woorden bleek dat hij met hart en ziel de ontwikkeling in de polder volgt. Hij liet niet na de enorme gevareerdheid, rijkdom en schoonheid van het nieuwe land telkens aan te prijzen en daarmee reclame te maken om toch vooral in de nieuwe polder temidden van al dat moois te komen wonen. Voor en na het ochtendprogramma was er gelegenheid om inkoper te doen in de winkel van de

Bomenstichting. Aan het voorlichtingsmateriaal was dit keer bij wijze van experiment een selectie van werk van Houtdraaierij Kramer uit Utrecht toegevoegd. Naast enkele potjes van perehout en schalen van iepenhout, kon men diverse tollen, oorhangers en jojo's van verschillende houtsoorten kopen.

Knardijk, dijk tussen 'oud' en 'nieuw'

Na aperitief en lunch werd onder leiding van Ton van Wijlen en zijn collega Jan Kamphuis per bus een rondrit gemaakt langs het 'wilde wilgenbos' en de Oostvaardersplassen. Aan de zuidkant van de Knardijk, de grens tussen de oudere polder Oostelijk Flevoland en het enige tientallen jaren jongere Zuidelijk Flevoland, werd de vogelobservatiehut bezocht, die uitzicht geeft over de Oostvaardersplassen. Op de Knardijk waren de tegenstellingen tussen 'natuurlijk ontstaan' en 'door mensenhanden aangelegd' goed waar te nemen. Aan de zuidzijde de plassen, aan de noordzijde de Hollandse Hout. Dit stadsbos van Lelystad is machinaal gepoot in keurige rechte kavels van verschillende populieren en enkele andere loofboomsoorten.

Op de terugweg ging de tocht langs de koolzaadvelden, die dankzij het warme voorjaar al volop in bloei stonden. Voor velen was dit een onvergetelijk slot van een geslaagde dag.

F.R.M.

*Na de wandeling naar de vogelobservatiehut was het op de Knardijk goed toeven.
Foto: Frank Moens*

Omgaan met bomen

Het inventariseren en registreren van waardevolle bomen, met als doel een vorm van wettelijke bescherming, is een belangrijke stap in de richting van het behoud van ons bomenbezit. Daarnaast wordt bekeken, welke wettelijke bepalingen ten aanzien van bomen er zijn en eventueel nog moeten komen, om deze bescherming mogelijk te maken.

Er is echter nog meer nodig. En wel om twee redenen. Allereerst heeft een wettelijke bescherming alleen maar een optimaal resultaat, wanneer er tegelijkertijd iets verandert aan de mentaliteit en het gedragspatroon van mensen ten aanzien van bomen. Daarnaast geldt de bedoelde wettelijke bescherming slechts een beperkt aantal bomen. Een veel groter aantal, niet geregistreerde bomen valt erbuiten, maar is niettemin een verantwoorde behandeling waard.

Voor het bovenstaande is het noodzakelijk, dat het gedrag en het beleid van mensen ten aanzien van bomen in de toekomst steeds duidelijker uitgaat van bepaalde ethische normen. Van een besef dus, hoe wij bomen moeten zien, hoe wij ze moeten behandelen en verzorgen. Ik wil in dit artikel een aanzet geven voor wat ik 'bomen-ethiek' zou willen noemen.

Ter verduidelijking een voorval uit de praktijk: iemand heeft in zijn tuin een grote eik, die hij kwijt wil. Hij heeft een kapvergunning aangevraagd, doch niet gekregen, omdat de Gemeente van mening is, dat de boom waardevol en sfeerbepalend is voor de omgeving. Niettemin wil de eigenaar zijn zin doordrijven: hij is begonnen, de boom op een bijzonder lelijke wijze van een aantal zware takken te ontdoen, waardoor hij een zeer mismaakt uiterlijk heeft gekregen. Bovendien heeft hij gif in de grond gebracht. Buurtgenoten hebben tegen een en ander geprotesteerd, doch

de eigenaar is niet te beïnvloeden: hij wil de boom kwijt.

Mijns inziens mogen wij dit voorval vergelijken met een soortgelijke situatie bij dieren. Wanneer een hondebezitter zijn trouwe viervoeter onderweg naar zijn vakantieadres ergens uit de auto zet en er dan snel vandoor gaat, dan zal vrijwel iedereen

dit afkeuren. En wanneer wij gif in het eten van de poes doen, is eenzelfde reactie te verwachten. Maar mag men dan wel een boom door toetaking en gif om het leven brengen? Ik ben geneigd, tussen beide gevallen in principe weinig verschil te zien. Het belangrijkste is, dat het gaat om onze

Met name paarden kunnen veel schade aan de bast toebrengen; alschermen is voor het behoud van bomen aan te raden.

Knippen in boomchors is schadelijk voor de boom en dus uit een boze.

wijze van omgang met levende wezens.

Over het levende wezen, dat 'boom' heet, zou ik nog het volgende willen opmerken:

- bomen zijn voor de leefbaarheid van onze aarde belangrijker dan mensen: mensen kunnen veel gemakkelijker worden gemist,
- bomen doen op aarde alleen maar goed, iets wat men van de mens bepaald niet kan zeggen, integendeel: de mens is bezig de aarde te vernietigen;
- bomen worden groter en ouder dan enig ander levend wezen;
- bomen hebben voor hun groei en volwassenwording aanmerkelijk meer tijd nodig dan mens of dier;
- bomen kunnen zich niet verplaatsen en - als zij wat ouder worden - ook moeilijk meer verplaatst worden; dit betekent dat de mens zich bij veel gelegenheden aan de boom zal moeten aanpassen.

Ethische normen

Met voorgaande punten in gedachten, zou ik de volgende ethische normen in onze omgang met bomen willen noemen

- Het schade toebrengen aan bomen (bijvoorbeeld in het verkeer of door onvakkundig snoeien of het toedienen van gif in de bodem) is even verwerpelijk als het verwonden of ziekmaken van mens of dier.
- Bij het ontwerpen van huizen en wegen en bij het leggen van leidingen in de grond moet met de aanwezigheid van bomen rekening worden gehouden. Dat betekent onder andere dat tijdens aanleg en bouw de bomen met de grootst mogelijke, vakkundige zorg moeten worden omringd.
- Het is eigenlijk onverantwoord, bomen te planten op plaatsen, waar zij onvoldoende groei mogelijkheden hebben (bijvoorbeeld in een te kleine tuin of te dicht bij een huis) of waar zij schade zouden kunnen aanrichten (bijvoorbeeld aan leidingen in de grond)

Bouwwerkzaamheden kunnen onherstelbare schade toebrengen, zowel onder als bovengronds.
Foto: Frank Moens

- Wordt een boom ziek, dan moet zonnodig een boomverzorger worden ingeschakeld, die een diagnose stelt en indien mogelijk een geneeswijze voorschrijft en toepast.
 - Wanneer door langdurige droogte bomen schade dreigen te ondervinden, is het de taak van omwonenden, voor de gewenste watervoorziening te zorgen, ook wanneer het bomen in openbaar groen betreft.
 - Wanneer een boom door ziekte of ouderdom zodanig is aangeast of verzwakt dat hij gevaarlijk wordt voor de omgeving, moet een onderzoek worden ingesteld of herstel mogelijk is, en zo ja, welke maatregelen nodig zijn. Is herstel niet mogelijk, dan moet de boom worden gexapt, tenzij hij geen gevaar vormt voor zijn omgeving. In dat geval kan hij in de aftakelingsfase nog tientallen jaren onderkomen en voedsel verschaffen aan andere levende organismen.
 - Beleid ten aanzien van bomen is altijd bereid op lange termijn. Dat kan betekenen, dat het zal voorkomen, dat de belangen van onze generatie ondergeschikt zullen moeten zijn aan die van toekomstige generaties. Een voorbeeld: het nu kappen van een aftakelende laan (waarin nog enkele goede bomen staan) ter wille van nieuwe aanplant, waarvan mensen nog vele jaren later plezier zullen hebben.
 - Bij de bepaling van het bomenbeleid zal men steeds rekening moeten houden met het feit, dat bomen voor een groot aantal dieren van levensbelang zijn, zowel als woonplaats als voor de voedselvoorziening.
 - Om moeilijkheden in de toekomst te voorkomen, is het een goede zaak, bij het planten van bomen op of bij de erfscheiding vooraf overleg te plegen met de betreffende bureaus.
 - Het plassen van mens en dier tegen een boom is voor de boom schadelijk en moet dus worden nagelaten.
 - Beschadiging van de schors, bijvoorbeeld door het afknabbelen door bepaalde diersoorten, door het inkrassen van letters of in bepaalde gevallen door zonnebrand, moet worden voorkomen.
 - Het strooien van pek in de buurt van bomen moet zoveel mogelijk worden beperkt.
 - Er moet een schadevergoedingsregeling komen voor elke schade, die aan bomen wordt toegebracht. Hierbij is het van belang, bomen een bepaalde waarde in geld toe te kennen (merop wordt in een volgend Bomennieuws teruggekomen)
 - De verzorging van bomen moet bij voorkeur worden toevertrouwd aan speciaal hiervoor opgeleide boomverzorgers. Men mag er dus niet van uitgaan, dat elke tuinman genoeg verstand van bomen heeft.
- Het is mede de taak van de Bomenstichting om door middel van publikaties (denk aan de reeds bestaande serie folders) en andere vormen van voorlichting, deze zaken bij een zo groot mogelijk publiek aan de orde te stellen.

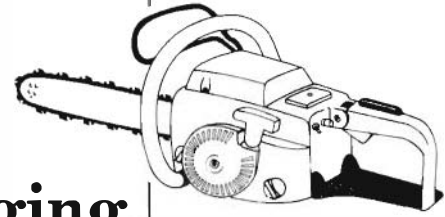
Joop Comijs

Jeugdinformatieblad

Inleiding

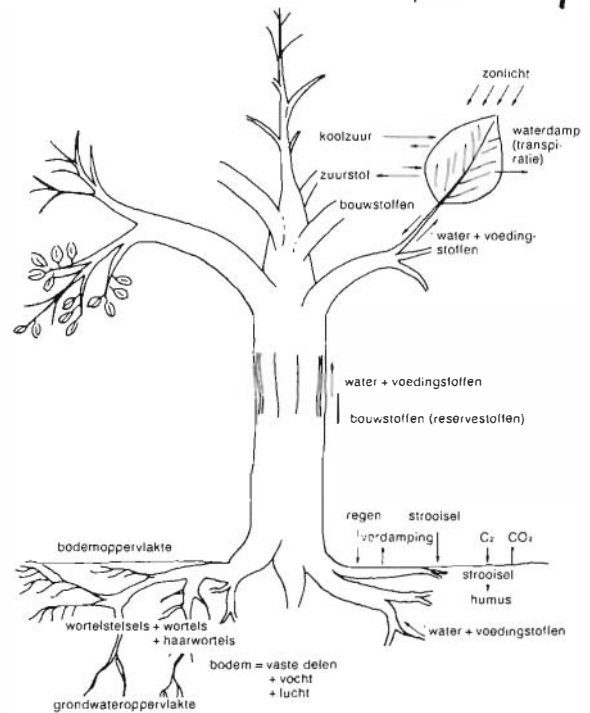
Mensen vinden bomen mooi, vooral in de stad. Ze geven kleur aan al die grijze huizen en gebouwen en maken de stad gezelliger. Maar bomen zijn ook belangrijk voor mensen. Ze geven schaduw op een warme zomerdag en houden in de herfst de harde wind tegen. Ook zuiveren ze de lucht; ze vangen stof op en verminderen de luchtverontreiniging.

Bomen en boomverzorging

Hoe bomen groeien

Om te groeien moet je goed eten en drinken. Dat geldt niet alleen voor mensen, maar ook voor bomen. Bomen zie je echter nooit eten of drinken. Dat komt omdat ze voedsel opzuigen met hun wortels. Ze zuigen water op uit de grond en in dat water zit voedsel opgelost, net zoals suiker in je thee is opgelost. In het opgezogen water zit geen suiker, maar andere stoffen, zoals *stikstof*, *kalium* en *fosfor*. En die voedingsstoffen hebben de bomen nodig om te kunnen groeien. De voedingsstoffen gaan met het water waarin ze zijn opgelost in de stam door heel dunne buisjes naar boven, naar de bladeren. Bovendien hebben bomen zonlicht nodig. Met hulp van zonlicht kunnen ze de opgezogen voedingsstoffen veranderen in bouwstoffen. Dat gebeurt in de bladeren. Zo kunnen ze dikker en groter worden. Als de boom het voedsel uit het water heeft gehaald, moet hij dat water natuurlijk weer kwijt raken. Dat doet de boom door het te verdampen via de bladeren. Daar zitten namelijk heel kleine gaatjes in. We noemen die gaatjes: *huidmondjes*. Die zijn zo klein, dat je ze niet kunt zien. Ook hebben bomen frisse lucht nodig (*zuurstof*), want ze halen adem, net als mensen.

Dit is een schijfje hout uit de stam van een boom. Weet jij hoe oud deze boom is?

De oudste linde van Nederland, ongeveer 600 jaar oud, staat bij het Brabantse dorpje Sambeek

Hoe oud wordt een boom?

Een boom bestaat uit hout, met daar overheen de schors. Aan de buitenkant zie je alleen de schors. Die schors beschermt de boom tegen hitte, vorst en ziekten. Net als onze huid.

Ieder jaar maakt de boom rondom de stam een nieuw laagje hout en wordt hij ieder jaar weer een beetje dikker. Als een boom gezond is maakt hij wel een laagje van meer dan een halve centimeter dik. Als hij niet zo goed groeit is dat veel minder. Dat nieuwe laagje hout zit vlak onder de schors. Zo'n laagje noemen we een *jaarring*. Als een boom 10 jaar oud is heeft hij 10 jaarringen. En als hij 100 jaar is, 100 jaarringen.

Maar hoe oud wordt een boom nou?

Bomen kunnen heel oud worden, als ze niet beschadigd worden door bijvoorbeeld auto's. Sommige soorten, zoals de populier, groeien heel snel en zijn daarom ook snel oud. Maar ze kunnen toch wel 100 jaar worden. Eiken en lindebomen groeien langzaam, maar worden ook heel langzaam oud. Ze kunnen in Nederland meer dan 300 jaar oud worden. De oudste boom van Nederland, een linde bij het plaatsje Sambeek in Noord-Brabant, is ongeveer 600 jaar.

Een dikke, hoge boom is meestal ook erg oud, maar dat hoeft niet. Een populier van 100 jaar kan groter zijn dan een eik van 200 jaar, gewoon omdat hij sneller groeit.

Boomproblemen

Zoals je misschien weet, geven bomen zuurstof. Maar ze gebruiken er zelf ook weer een beetje van voor hun ademhaling. Ook de wortels hebben zuurstof nodig om te kunnen groeien. Dat betekent dat de grond, waarin bomen staan, lekker los moet zijn. Anders krijgen de wortels niet genoeg lucht.

• Verstikking

Bomen in de stad hebben het vaak heel moeilijk. Bijvoorbeeld op parkeerplaatsen. Door het gewicht van de auto's wordt de grond heel dicht. Daardoor krijgen de wortels weinig zuurstof. Ze kunnen niet groeien in dichte grond, daar zijn de wortels niet sterk genoeg voor.

Door het asfalt kan het regenwater niet bij de wortels komen en kunnen ze dus geen voedsel opnemen. Want je weet nu dat het voedsel in het water zit opgelost.

Ook kunnen bomen niet tegen al die uitlaatgassen.

• Zout

Weet je wat nog meer slecht is voor bomen? Zout! Als het in de winter glad is op de wegen en je strooit zout, dan moet je dat nooit in de buurt van bomen doen. Want dat zout komt in de grond terecht en wordt dan door de wortels van de boom opgezogen. En dat is heel slecht voor bomen. De bladeren krijgen dan allemaal bruine randjes.

• Ziekten

Soms worden bomen ziek. Dan gaan de blaadjes slap hangen of ze worden geel of krijgen bruine randjes. Je weet nu waardoor dat onder andere allemaal kan komen. Soms gaan er hele takken dood. Als je paddestoelen op een boom ziet groeien is er ook iets mis. Paddestoelen (boomverzorgers noemen dat: *schimmels*) eten als het ware de boom van binnen uit op. En dan wordt het hout

Een hoogwerker als hulpmiddel om eenvoudig en veilig een grote hoogte te bereiken. Het werken tussen de takken is echter moeilijk.
Foto: Tax

van de boom helemaal rot en zacht (denk maar eens aan een rotte appel).

De paddestoel die je ziet, is niet de hele schimmel. Die zit binnen in de boom. Soms eet de schimmel alleen maar dood hout, maar soms ook levend. Dat laatste is heel gevaarlijk, want dan wordt de boom zo zwak, dat hij bij harde wind zomaar kan omvallen of afbreken.

Boomverzorging

Als er problemen zijn met bomen, dan komt de boomverzorger kijken. Hij probeert er achter te komen, wat er aan de hand is. Heeft de boom gebrek aan eten (voedsel), drinken (water), lucht (zuurstof) of zonlicht? Of is hij beschadigd of misschien ziek (schimmels, insecten)? De boomverzorger probeert de boom dan weer beter te maken, bijvoorbeeld door bij zijn wortels de grond te bemesten. Soms gebeurt dat met grote machines. Die machines spuiten water met daarin opgeloste voedingsstoffen in de bodem. De grond wordt dan meteen wat minder dicht.

Vaak werken boomverzorgers hoog in de boom. Dan snoeien ze takken af, bijvoorbeeld omdat de vuilniswagen anders niet onder de boom door kan of omdat die takken dood zijn. In iedere boom zitten wel eens een paar dode takken. Als de boomverzorger die niet afzaagt, dan kunnen ze breken en uit de boom naar beneden vallen. Misschien wel op een auto of boven op jouw hoofd en dat is natuurlijk niet de bedoeling.

Omhoog met touwen of hoogwerker

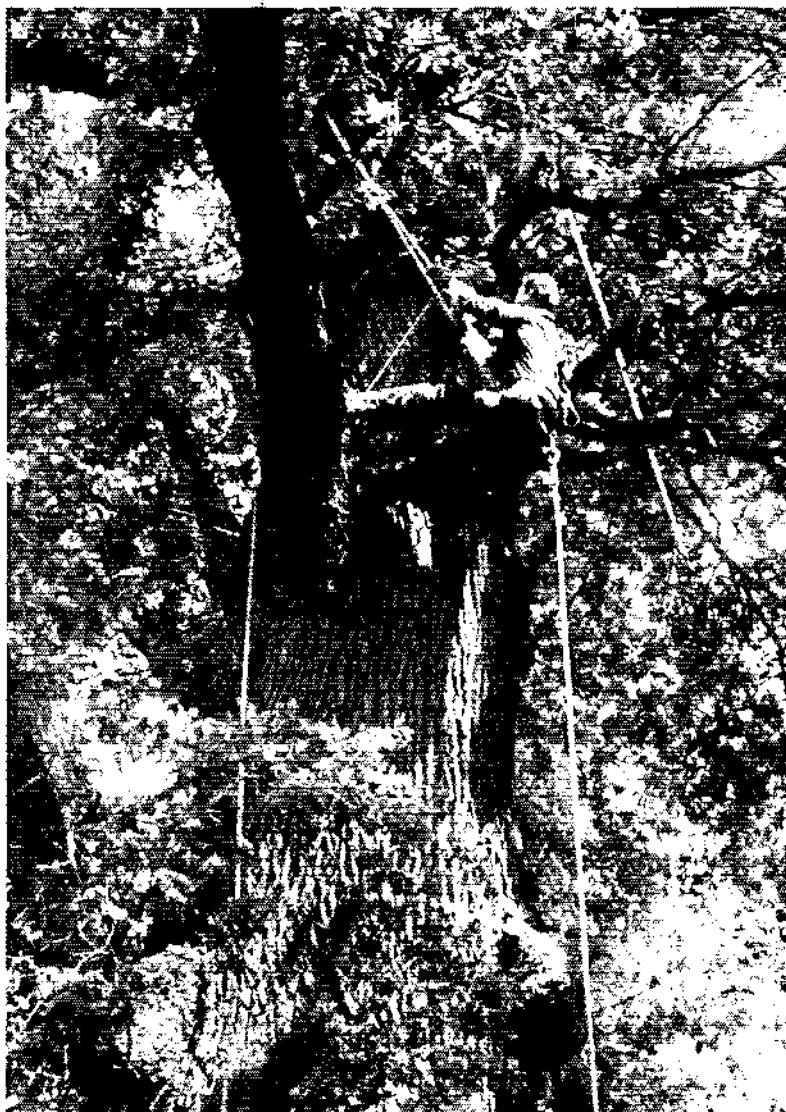
Boomverzorgen is heel gevaarlijk werk. Takken afzagen gebeurt met scherpe motorzagen. Boomverzorgers moeten dan ook goed oppassen, dat ze niet uit de boom vallen of zich niet in hun benen zagen. Soms zie je een grote auto met een soort platform onder de boom staan. Dat platform kan dan heel hoog worden opgetild. Dat noemen we een *hoogwerker*. Zo kan de boomverzorger op een veilige manier boven in de kroon werken. Maar soms kan er helemaal geen hoogwerker bij

Met zware machines worden meststoffen in de grond tussen de boomwortels gepompt.
Foto: Hans Gierveld

Uitstalling van gereedschappen die de boomverzorger gebruikt. links de motorzaag, rechts de klimtouwen en klimgordel, daarboven de oorbeschermers tegen het lawaai van de zaag

Met touwen komt de boomverzorger tot in het hart van de boomkroon.

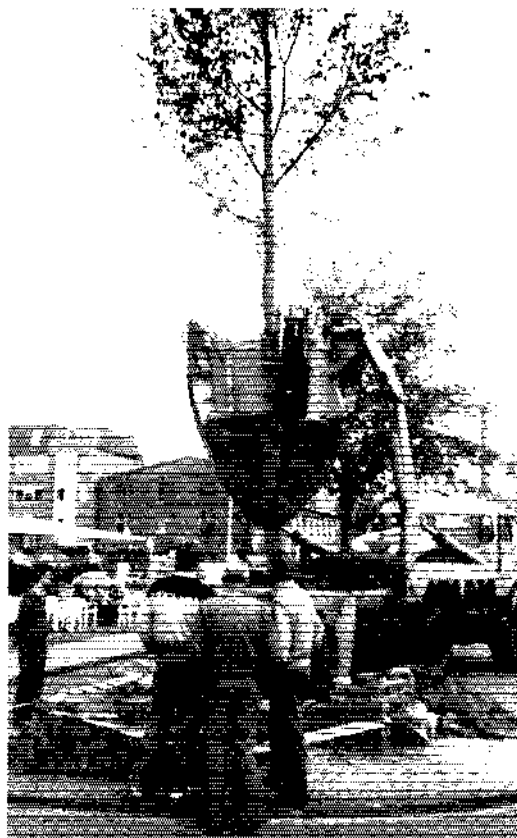
Foto: Tax

Onverwacht verplant men grote bomen met enorme machines. Een boom die al wat ouder is heeft een dikker stam en is daardoor ook minder kwetsbaar.

Foto: Frank Moens

Op de kwekerij worden jonge populieren opgeleid tot laan- of straatbomen.

Foto: Frank Moens

Overdrukken van dit informatieblad met extra knipvel en sticker zijn voor f 3,50 (incl. porto) te bestellen bij de Bomenstichting

Samenstelling
Marjan ten Cate
Ingrid Surstedt

de boom komen. Omdat die bijvoorbeeld in een tuin staat of omdat de grond te zacht is. Dan klimt de boomverzorger met touwen de boom in. Dat is moeilijk en gevaarlijk. Vooral als hij met een scherpe zaag moet werken.

Boomverzorgers hebben dan ook speciale kleren. Ze dragen een helm, oorbeschermers en oogbeschermers, veiligheidskleding en veiligheidschoenen en handschoenen, alles om zich te beschermen tegen vallende takken, splinters, lawaai en de motorzaag.

Kappen en herplanten

Soms kan een boom niet meer beter gemaakt worden. Dan moet de boomverzorger de boom omhakken (rocien noemt hij dat). Maar gelukkig worden er dan vaak weer jonge, gezonde bomen voor in de plaats gezet.

Informatie

Als je nog meer over bomen wilt weten, kun je misschien 'Het kinder bomen- en struikenboek' van Peter Kouwenhoven eens lenen bij de bibliotheek. Tot slot nog enkele nuttige adressen:

- Landelijk Comité
Nationale Boomfeestdag
Postbus 20020, 3502 LA Utrecht
tel. 030-852727
- Instituut voor Natuurbeschermings-educatie (IVN)
Postbus 20123, 1000 HC Amsterdam
tel. 020-228115
- Stichting School in Bos en Landschap (SIBEL)
Bosweg 24a, 7314 AP Apeldoorn
tel. 055-214835
- Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJJN)
p/a Landsteinerhof 54, 7908 BC Hoogeveen
tel. 05280-67672

Waardevolle oude bomen (25)

Eeuwenoude Eik aan de Bekhofschanste Oldeberkoop

Door Jelle van der Muur werd collega boomverzorger Geert Louwes er op attent gemaakt dat er aan de Bekhofschanste Oldeberkoop (Fr.) een bijzondere eik staat.

Het gaat om een oude zomereik, waarschijnlijk rond 1648 geplant op een voormalige verdedigingswal, nabij het riviertje de Linde. De boom staat midden in een bosje op de oude schans, niet bijzonder hoog, maar wel met een kroondoorsnede van ongeveer 25 meter.

Vanaf 2,5 meter vertakt de stam zich in een drietal zware armen. Door zijn standplaats kon deze boom breed uitgroeien. Waarschijnlijk werd de omliggende beplanting vroeger als hakhout beheerd.

Duidelijk is te zien dat de boom op zijn retour is. Er is veel dood hout ontstaan, vooral de onderste dikke takken zijn voor een deel al afgestorven en vormen door hun structuur een zeer fraai (grillig) beeld. In de directe nabijheid lopen geen wegen of paden, waardoor vallende takken gevaarlijk kunnen worden, zodat ingrijpen hier dus beslist niet nodig is.

Sterker nog: zogenaamd boomchirurgisch ingrijpen kan alleen maar schadelijk werken voor de boom. Enkele holtes zijn een paar jaar geleden al met beton gevuld en het is de vraag of dat wel verstandig is geweest. Immers: verschillende dieren vonden hier een ideale woonplaats. Mocht er in de toekomst geld beschikbaar komen om iets aan dergelijke bomen te doen, dan zou het voorzichtig verwijderen van het zware dode hout de enige mogelijkheid zijn.

Deze boom heeft zijn beste tijd gehad en gezien zijn standplaats is het niet verantwoord, hier meer werk en dus geld aan te besteden. Zogenaamd boomchirurgisch ingrijpen is dus geheel uit den boze.

Luc Noordman,
kontaktpersoon Leeuwarden

*De oude eik op de Bekhofschanste Oldeberkoop
foto Nieuwe
Ooststellingwerfer*

Iepeziekte-bestrijding

Iepenhout bewaren: dan eerst schillen

Nederland voert al meer dan tien jaar strijd tegen de iepenziekte.

Doel hiervan is het beschermen van de iep in dat deel van het land waar deze moeilijk kan worden vervangen door andere boom- of struiksoorten.

De iepenziekte verspreidt zich op twee manieren: door de iepespintkever en via wortelcontact. Door de beplantingen waarin iepenziekte voorkomt direct te verwijderen, wordt de infectiehaard weggenomen. Bij veldiepbplantingen bestaat een groot gevaar voor uitbreiding via wortelcontact. Om uitbreiding van de ziekte te voorkomen is het noodzakelijk, de aanliggende iepen rond de infectiehaard ook te verwijderen (zie ook Bomennieuws 1986 blz. 25 en 26). Om verspreiding van de iepespintkever, die de iepenziekte-schimmel met zich meedraagt, tegen te gaan, is het belangrijk te zorgen dat er geen ongeschild iepenhout aanwezig is. Dit hout kan een belangrijke broedplaats voor de iepespintkever betekenen. Om de

iepeziekte doelmatig te bestrijden moeten we de volgende regels in acht nemen.

- Stobbe laag (max. 3 cm boven maaiveld) afzetten.

- Stobbe van de veldiep met een stobbe-dodend middel behandelen.

- Hout en takken van de iep nog op de dag van velling onschadelijk maken (dit geldt niet voor takhout dunner dan 4 cm). Dit kan door:

- verbranden;
- ontschorsen (schillen), dit gaat het makkelijkst direct na velling;
- versnipperen, maximale doorsnede van een snipper is 2 cm.

Rode beuk met tonderzwam

De Bomenstichting zet zich in voor een goed beheer van bomen. Dat dit niet altijd het behoud van bomen betekent, bleek laatst.

De aanwezigheid van de tonderzwam maakte duidelijk dat het in de stam niet geheel in orde was (foto: Hans Gierveld).

beuk tegen. Deze boom bleek vol met tonderzwam te zitten. De eigenaar had de zwammen wel gezien, maar er geen gevaar achter gezocht.

Tesamen met contactpersoon H. van Scherpenzeel kwamen wij tot de conclusie dat deze boom, die grotendeels boven het huis hing, zo snel mogelijk geveld moest worden. Gewapend met deze kennis heeft de eigenaar een kapvergunning aangevraagd. Deze werd geweigerd!

In de regel is de Bomenstichting blij met een weigering, maar dit grenste aan het ongelooflijke. Een boomverzorger, die met het hoofd van de afdeling plantsoenen bij de boom was gaan kijken, zag ook geen dringende reden de boom te vellen. En passant hadden gemeente en boomverzorger zich niet verantwoordelijk verklaard voor eventuele gevolgen van het laten staan.

22 ton!

De Bomenstichting heeft toen haar adviseur J. Kopinga gevraagd: een reactie te geven op het vóór-

komen van de tonderzwam, het advies van de boomverzorger en het weigeren van de kapvergunning. Pas na het advies van de heer Kopinga, waarin hij het vellen van de boom als enige goede maatregel aanpreept, is de gemeente overstag gegaan en heeft de kapvergunning verleend.

Bij het vellen van de boom, wat met behulp van een kraan gebeurde, bleek dat de totale boom zonder blad zo'n 22 ton woog en op een rand gezond hout van ca. 4 cm! stond. Een angstige zaak zo naast je huis.

Wat willen wij hiermee zeggen? Niet hoe slecht de gemeente in kwestie is, vandaar ook geen namen. Wel, dat je van paddestoelen op een boom altijd de naam en de aard moet achterhalen om te weten te komen, of de aantasting kwaad kan. Gaat het om een agressieve schimmel en staat de boom dicht bij een huis of een weg, dan zal hij uit veiligheidsoverwegingen moeten worden gerooid. Staat hij op een ongevaarlijke plaats, dan is de vaak jarenlange strijd tussen boom en schimmel een studie waard.

Houtrot in bomen

De brochure 'Houtrot in bomen' geeft uitsluitel over de meest agressieve schimmelsoorten en hun 'werkwijze'. Deze brochure is te bestellen door f 7,50 over te maken op giro 2108755 t.n.v. Bomenstichting, Utrecht o.v.v. bovenstaande titel.

Hans Gierveld

Arboretum en pinetum Schovenhorst 140 jaar

Inleiding

In 1848 kocht de Utrechtse jurist mr. J.H. Schober een stuk heidegrond ten oosten van Putten. Hij noemde zijn aanwinst Schovenhorst. Op dit landgoed bedreef Schober zijn hobby, de bosbouw. Hij ontgon de heidegronden, legde productiebossen aan en reserveerde een stuk grond waarop hij met verschillende boomsoorten experimenteerde. Op dit stuk wilde hij onderzoeken of er boomsoorten te vinden waren die meer en/of beter hout produceerden dan de toen zo populaire groveden. Zo beproefde hij onder meer de douglas.

Deze soort heeft inmiddels een belangrijke plaats in de Nederlandse bosbouw veroverd (zie o.a. Bommennieuws 1987, nr.1)

Jubileumviering

Dit jaar bestaat het landgoed Schovenhorst 140 jaar. Op 18 mei is dit gevierd met een symposium met als thema 'Het nut van bomencollecties'. Bomentuinen hebben, zo bleek al op het door de Bomenstichting op 1 november 1985 georganiseerde symposium, vele functies. Op het symposium van 18 mei j.l. is met name ingegaan op de bos-

bouwkundige functie van een bomentuin, een onderwerp dat uitstekend past op een jubileumviering van Schovenhorst. Het onderzoek op Schovenhorst is immers van het begin af aan gericht op de bosbouwkundige aspecten van bomen.

Inhoud van het symposium

Onder leiding van prof.ir.A. van Maaren hielden drie inleiders een betoog over het genoemde onderwerp. Dr.ir.J. van Soest ging in op het verleden van Schovenhorst en gaf een aantal resultaten van het tot op heden verrichte onderzoek. Duidelijk was dat een aantal soorten, indertijd door mr. J.H. Schober geplant, betere resultaten gaf dan de groveden. Eén daarvan is de reeds genoemde douglas. Aan de hand van de vragen die uit het tot op heden uitgevoerde onderzoek naar voren zijn gekomen, en de vragen uit de praktijk is door Schovenhorst een lijst van aan te planten soorten samengesteld. Aan deze soorten kan dan nieuw onderzoek worden verricht.

De tweede spreker, ir.C.P. van Goor gaf in zijn betoog aan waarom bomentuinen nu heel belangrijk zijn en dat eigenlijk altijd zullen blijven. De Nederlandse bossen verkeren niet meer in de pioniersfase, met andere woorden ze worden ouder en zijn verder ontwikkeld. De pioniersoorten maken plaats voor de zogenaamde climaxsoorten. In het meerjarenplan voor de bosbouw wordt gepleit voor bossen met een multifunctionele doelstelling, bossen met een andere soortensamenstelling. Daarnaast staat ons, aldus van Goor, een ander klimaat te wachten; een hogere temperatuur, een hoger CO₂-gehalte in de lucht en meer extremen. Dit levert de nodige problemen op. De verwachting is bijvoorbeeld, dat het bos stormvaster moet worden om de extremen het hoofd te kunnen bieden. Met deze veranderingen in het vooruitzicht moeten we nu onderzoek doen om met een gerust hart deze tijden tegemoet te zien.

Tenslotte hield ir.H.M. Heybroek een pleidooi voor het loofhout op de hogere gronden. In het Atlanticum was de Veluwe voornamelijk begroeid met iep, linde en eik. Door de natuurlijke bodemverarming, gesteund door de ingrepen van de mens verdwenen de iep-, linde- en eikebossen. Door de bosontwikkeling, de -ongewenste- verrijking van de bodem door luchtverontreiniging en de reeds genoemde factoren gaat ook de Veluwe een andere bossamenstelling tegemoet. De groveden, die nu het overgrote deel voor zijn rekening neemt wordt teruggedrongen ten gunste van onder andere de douglas en loofhout. Hier voorziet Heybroek een taak voor de bomentuinen. Hij pleit bijvoorbeeld voor onderzoek naar de berk. De berk is tot op heden gezien als een 'onkruid' en als zodanig bestreden. Hierdoor zou de berk zich als gevolg van selectie nog sterker als pioniersoort gaan gedragen. Door onderzoek te doen naar de berk is het mogelijk deze snelle groeier een betere plaats te geven, zowel in de bosbouw als daarbuiten. Ook tipte hij de zoete kers (*Prunus avium*) als potentiële kandidaat voor een plaats in het nederlandse bos. De zoete kers geeft zeer waardevol, goed bruikbaar hout en siert daarnaast in het voorjaar het bos met zijn bloesem. Dit laatste verhoogt de recreatieve waarde van het bos. Tenslotte vroeg Heybroek aandacht voor de Amerikaanse eik, ondermeer vanwege zijn stormvastheid en voor de linde, vanuit een nostalgisch oogpunt.

Discussie

In de discussie die volgde op de inleidingen kwam onder meer naar voren dat er ook aandacht geschonken moet worden aan andere functies, zoals de belevingswaarde, die bomen kunnen vervullen.

Over het nut van bomencollecties en bomentuinen is niet gesproken. Uit de inhoud van de voordrachten en de daaropvolgende discussie bleek overduidelijk dat bomentuinen nog steeds belangrijk zijn en dat altijd zullen blijven. Altijd blijven er onderzoekspunten ten aanzien van bomen. Daarnaast zijn bomentuinen goede opslagterreinen voor genen en hebben ze de eigenschap zeer aantrekkelijk en educatief voor recreanten en het onderwijs te zijn.

Tot slot

Het is te hopen dat de bomentuinen met hun unieke samenhang van functies in deze golf van bezuinigingen stand kunnen houden zodat ook de generaties na ons kunnen profiteren van onze onderzoeken en initiatieven zoals ook wij nu van het werk van Schober kunnen genieten.

Hans Gierveld

Boekbesprekingen

Drinkpoelen en sloten in het boerenland

Drinkpoelen in het boerenland:
C.J.M. van Berkel,
I.M. Steinhauer
uitg.: Stichting Landschap,
Overleg Natuur- en
Landschapsbeheer
tel. 030-340777
ISBN 90 71245 04 7
prijs f 17,- (incl. verz. kosten)

Dit boekje gaat over de 400.000 km aan sloten en de vele duizenden drinkpoelen die Nederland nog rijk is. Ze zijn meestal door de mens gegraven en worden ook door hem in stand gehouden. Deze natte elementen vervullen vele functies, zoals veedrinkplaats, servijver, en waterberging en -afvoer. Tal van plante- en diersoorten hebben belang bij sloten en poelen en sommige zijn er zelfs van afhankelijk (b.v. kikker, salamander, ringslang). Helaas zijn er ook veel bedreigingen zoals de moderne cultuurtechniek en het particulier dichtstorten. Misschien kunnen die bedreigingen worden afgewend als iedereen die met de aanleg en het beheer te maken heeft, dit boekje aanschaf. Zij zullen zich niet bekocht voelen, want deze nieuwe uitgave van het LONL

der grondig opgezet en fraai uitgevoerd, met zeer

veel mooie foto's en duidelijke tekeningen. Het enige wat gemist wordt, is een register. Bomenfans kunnen in het boek lezen dat beplanting bij de natte elementen niet altijd wenselijk is. Schaduw doet het water in het voorjaar niet op temperatuur komen, waardoor planten en dieren zich moeilijk ontwikkelen. Ook invallend blad en wortelvorming kunnen problemen geven. Maar uit visueel oogpunt en als rust- en vluchtplaats zijn bomen bij poelen en sloten juist waardevol. De oplossing wordt dan gevonden in het open laten van de zuidzijde en de bomen aan de noordzijde te planten. Ook onze lezers kan de aanschaf van dit boek worden aangeraden.

A.A.d.V.

- Boomspiegel 1: Fagus (beuk) kost f 15,-
 - Boomspiegel 2: Carpinus (haagbeuk) en Ostrya (hopbeuk) kost f 20,-
 - Boomspiegel 3: Nothofagus (schijnbeuk), Corylus (hazelaar) en Castanea (tamme kastanje) kost f 20,-
- Deze delen blijven verkrijgbaar.
- Boomspiegel 4: Quercus (eik) is te bestellen door f 20,- over te maken op postbankrekening 1071936, t.n.v. Boomkwekerij M. van den Oever & Zn B.V., Postbus 40, 5076 ZA HAAREN, tel 04117-1964

Boomspiegel 4

Boomspiegel nummer 4 van de firma M. van den Oever uit Haaren is uit. Het boekwerk - want zo kan men dit, met een dikte van 124 bladzijden, noemen - beschrijft het geslacht *Quercus* (eik). De tekst en de foto's zijn ook dit keer van F.J. Fontaine. De bijzonder positieve beoordeling die ik van nummer 3 gaf is ook nu weer van toepassing! Voor diegenen onder u die die niet kennen toch maar het volgende: Het boek behandelt onder andere geschiedenis, verspreiding, gebruik, sortiment en ziekten van de eik en klimaat en bodem. Het geeft van de hier te lance belangrijke soorten en cultuurvormen een globale beschrijving. Het is overzichtelijk ingedeeld en is als naslagwerk gemakkelijk te gebruiken. Ook voor dit exemplaar geldt dat zelfs de meest kritische vakman zal moeten toegeven dat kwaliteit en diepgang zonder voorbehoud bijzonder hoog scoren. Alweer: proficiat!

G.M.O.

Vleermuisbescherming, verleden, heden, toekomst

Vleermuisbescherming, verleden-heden-toekomst uitg.: Ministerie van Landbouw en Visserij, Natuur Milieu en Faunabeheer tel. 070-793600

De 19 soorten vleermuizen, die in Nederland voorkomen, zijn sinds 1973 volledig beschermd. De beschermende maatregelen, die hieruit voortvloeien, zijn beschreven in een onlangs verschenen nota van de Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij. De nota wil bovendien bijzondere aandacht voor deze dieren stimuleren.

Immers: wettelijk beschermen alleen is niet voldoende. Er moet ook worden gezorgd voor een gunstige leefomgeving van deze toch vrij kwetsbare dieren. Dat betekent dus: holle bomen zoveel mogelijk laten staan, kalksteengroeven in Zuid-Limburg weer voor de dieren toegankelijk maken, restanten van oude bunkers en forten voor de dieren als woon- en broedplaats aantrekkelijk maken, zorgen voor holten in aan te leggen

geluidswallen e.d.

Deze nota doet op dit gebied allerlei suggesties en maakt onder andere melding van een initiatief in Ede, waar men een aantal slechte bomen opzette-lijk heeft laten staan, die nu deel uitmaken van een speciaal vleermuizenreservaat.

Doelmatige bescherming van vleermuizen is alleen mogelijk, wanneer die gepaard gaat met wetenschappelijk onderzoek. Dit laatste is de laatste tijd wat in de verdrinking geraakt, doch wordt nu ondergebracht bij het Rijksinstituut voor Natuurbeheer.

De nota draagt als titel: 'Vleermuisbescherming, verleden, heden en toekomst', telt 27 bladzijden en bevat een literatuurlijst.

J.J.C

Vragen

Ik woon in een straat waar allemaal beuken staan. Dit jaar viel het mij op dat een aantal bomen vroeg in het blad stonden, terwijl anderen nog geen enkel teken van leven gaven. Op een gegeven moment dacht ik zelfs dat ze dood waren. Gelukkig bleek dit niet het geval, want ze waren binnen veertien dagen groen. Waar komt dat verschil in uitlopen door?

Een aantal boomsoorten wordt vermeerderd door zaaien, andere door stekken. Wanneer van één beuk zaad wordt verzameld, zal dit de erfelijke eigenschappen bevatten waardoor het boompje weer herkenbaar een beuk wordt. Er zijn ook erfelijke factoren die het moment van uitlopen en het moment van bladval, mede onder invloed van licht en temperatuur, bepalen. De erfelijke eigenschappen zijn nooit voor 100% identiek aan die van de ouder. Kleine verschillen treden altijd op: de ene beuk lijkt niet precies op de ander. Dit verklaart ook het verschil in uitlopen van de beuken bij u in de straat. Het is mogelijk dat daarbij één boom iets warmer of lichter staat dan de ander. Samen met de erfelijke verschillen is het dan mogelijk dat er tussen het uitlopen van de diverse bomen enige weken zit. Overigens is het vroeg uitlopende beuken dit jaar duur komen te staan, want ze hebben een flinke klap gekregen van de late nachtvorst in mei.

Bomen die door stekken van één en dezelfde ouder worden vermeerderd zijn erfelijk (genetisch) allemaal volkomen gelijk; zowel uiterlijk (voor zover klimaat en bodem dat toestaan) als innerlijk. Deze bomen vormen dan een zogenaamde kloon. Bij populieren en allerlei fruitrassen treffen we dit veel aan. Uit zaad worden eerst bomen gekweekt. Deze worden beoordeeld en geselecteerd op verschillende kwaliteiten (groeisnelheid, kroonbreedte, takaanzet, resistentie tegen ziekten en kwalijke invloeden van buitenaf enzovoort). De beste bomen blijven na jaren over en daarvan wordt dan stek genomen. Men weet dan zeker dat de nakomelingen dezelfde goede eigenschappen hebben als de 'moederboom'.

F.R.M.

Agenda

17, 24 en 25 juli

Openstelling tuinen 'De Wiersse'
Plaats: Vorden (rijksweg Vorden-Ruurlo, ca 6,5 km vanaf Vorden)
Openingstijden: 10.00-18.00 uur
Toegang: f 4,- p.p.; kinderen tot 6 jaar gratis
Inlichtingen: 05750-19355 of 05752-3222

5-15 augustus

European Youth Forest Action organiseert een aktieweek tegen de verdere toename van de luchtverontreiniging en de daarmee gepaard gaande afbraak van de Europese bossen.
Plaats: Freiburg (W-Dld)
Organisatie: EYFA, Postbus 566, 6130 AN SITTARD, tel. 04490-13045

27 en 28 augustus

Opendeur dagen in de Belgische Botanische Tuinen en Arboreta

17 september

Donateursdag Bomenstichting
Plaats: Haarlemmerhout, Haarlem
Inl.: secretariaat Bomenstichting
zie ook bijgesloten convocatie!

10-14 oktober

Tuin & Park
Vakbeurs voor de professionele groenvoorziening
Plaats: Jaarbeurs, Utrecht
Inl.: 030-955911
De Bomenstichting is met een stand vertegenwoordigd.

29 oktober

Bomenadoptiedag Bomen Stichting
Plaats: Krommenie

bomennieuws

Vormgeving +
indredactie:
F.R. Moens
Redactie:
M. ten Cate-van Elstrand
J.J. Comijs
G.M. Otter
A.A. de Veer

Verschijnt 6x per jaar
Voor donateurs gratis
Oplage 3000 stuks
Redactieadministratie

bomenstichting

Donkerstraat 17
3511 KB Utrecht
Tel. (030) 33 13 28

Overname van artikelen
en berichten in overleg
met de redactie.

Druk:
Van den Berg's
drukkerij bv
Maarn

U JAARBEURS
UTRECHT/HOLLAND

INTERNATIONALE VAKBEURS
Tuin & Park

10 10 - 14 10 - 1988

Dagelijks van 9.30 - 17.00 uur

STEUN DE BOMENSTICHTING EN WORDT DONATEUR

- ik geef mij op als donateur
 ik meld een nieuwe donateur aan
 ik geef een jaar donateurschap cadeau aan

88/4

De donateur ontvangt zes maal per jaar het tijdschrift Bomennieuws, krijgt korting op uitgaven van de Bomenstichting en kan tweemaal per jaar met de Bomenstichting op excursie.

De nieuwe donateur is: Mw./Dhr.: _____ Voorl.: _____
Adres: _____
Postcode: _____ Woonplaats: _____
Geb.jaar (alleen invullen bij b, c of d): _____

- Steunt de Bomenstichting als:**
- a) donateur/abonnee voor f _____ (minimaal f 30,- p.j.)
 b) 65+ -donateur voor f _____ (minimaal f 20,- p.j.)
 c) jeugd-donateur t/m 17 jr. voor f _____ (minimaal f 15,- p.j.)
 d) student-donateur t/m 25 jr. voor f _____ (minimaal f 20,- p.j.)
 e) donateur voor het leven voor f _____ (minimaal f 450,-)
 f) beheerdersabonnement voor f _____ (minimaal f 100,- p.j.)

Ik heb een nieuwe donateur aangemeld en ontvang daarvoor gratis naar keuze een poster Spreukenboom/Boomhoogtemeter(tje*)

Mijn naam is: _____

Adres: _____

Postcode: _____ Woonplaats: _____

* doorhalen wat niet wordt gewenst

Knip uit en vul in

Stuur de kaart vervolgens in een ongefrankeerde envelop naar:

Bomenstichting
Antwoordnummer 9013
3500 ZA UTRECHT

Nieuwe donateurs ontvangen een introductiekaart
Wilt u wachten met betalen tot ontvangst van de acceptatiekaart.

BOOMVERZORGING
Pius Floris
WIJ WERKEN AAN EEN FLORISANT BOMENBESTAND

Koningsweg 6, 5211 BL 's-Hertogenbosch, telefoon: 073-133908

Frans van Jaarsveld

Boomverzorging en Verplanting

Overeind 42

3998 JB Schalkwijk

Telefoon 03409-1880

HUSQVARNA

DE VEILIGE EN BETROUWBARE
MOTORZAAG VOOR DE VAKMAN

Een greep uit de vele Husqvarna voordelen:

- * volledig automatische kettingrem
- * doeltreffende trillingsdemping
- * laag geluidsniveau
- * functionele vormgeving
- * grootste vermogen bij het laagste gewicht

Let op nederlands
garantiebewijs
12 maanden garantie!

Meer weten? Stuur onderstaande bon in
voor meer informatie

Gaarne ontvang ik van u meer informatie over de
Husqvarna professionele motorzagen
(in ongefrankeerde envelop verzenden naar
Husqvarna Bos & Tuin, Antwoordnr. 12,
1110 VB Diemen) BN 7:8

Naam:

Adres:

Postcode/plaats:

 Husqvarna
De motorzaag specialist

Adverteren
in het

bomen **nieuws**

Vraag vrijblijvend het tarievenoverzicht bij de
Bomenstichting, 030 - 33 13 28

GROEN NATUUR-LIJK

DEVOBO

Groenvoorziening
Landschapsonderhoud
Bosonderhoud
Boomverzorging (chirurgie)

* **ADVIEZEN**
* **INVENTARISATIE**
* **BEHEERSPLANNEN**

- * Totaal pakket uitvoering bosbouw
- * Boomverzorging o.a. snoeien, (vorm), wondbehandeling, groeiplaatsverbetering.
- * Aanleg en onderhoud groenstroken, erf- en terreinbeplanting.
- * Bomen rooien, stobben wegfrez, takken versnipperen.
- * Subsidieregelingen voor bosbouw/erfbeplanting op aanvraag.
- * Verhandeling rondhout.

Cultuur technische werken d.m.v. samenwerking o.a.
* Renovatie, onderhoud sportvelden * Aanleg, onderhoud watergangen
* Drainage weilanden * Schaven van onverharde wegen * Bermonderhoud.

Ron ten Voorde Autotel. 06 - 52 10 81 47
Wouwermanstraat 22, 7412 TK Deventer, tel. (5700) 1 09 09

aange sloten bij KNBV, KPB, VBAU

VAN DAM
BOOMVERZORGING

De Halmen 10
7383 BG Voorst
Telefoon 05758 - 1588

SNOEIEN MET HOOGWERKER OF KLIMTECHNIEK /
BOOMCHIRURGIE/GROEISTOORNISSEN/AFBOUW- EN
VELLING VAN BOMEN/ADVIES EN INVENTARISATIE